

Драма Лесі Українки «Лісова пісня» на уроках літератури

Оксана Валеріївна Тесленко

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
(пл. Свободи, 4, м. Харків, 61022, Україна);
e-mail: oteslenko@i.ua*

Мета цієї статті – обґрунтувати вибір методів і шляхів аналізу драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» в умовах компетентнісного підходу до навчання і виховання молоді засобами мистецтва слова. У статті розглядаються жанрово-стильові та мовні засоби драми-феєрії «Лісова пісня», з'ясовуються риси індивідуального стилю письменниці, художні чинники характеротворення персонажів, особливості проблематики й композиційної будови твору. Характерною ознакою є те, що в ньому протистоять два світи – світ реальний з живими людьми і світ природи з міфологічними істотами, що засвідчує поєднання фантастики з реальністю. Звідси випливає підпорядкований головній ідеї основний конфлікт – боротьба проти тупості, сірості й буденщини за високу мрію, вірність і красу, за гармонійне, щасливе вільне життя. Композиційну будову твору посилюють роль прологу-заспіву як своєрідної прелюдії майбутніх конфліктів, протиставлення волі і неволі, руху і застою; конфлікт між людиною і природою: зустріч дитини лісу Мавки і сільського хлопця Лукаша, зародження і розквіт кохання, розвиток конфлікту між поезією і життєвою прозою, мрією і буденщиною, перипетії кохання, що становлять сюжет драми. Його особливості підкреслюють дві кульмінаційні вершини. У статті пропонуються методичні рекомендації щодо аналізу драми-феєрії «Лісова пісня» згідно з вимогами компетентнісного підходу до літературної освіти учнів: скористатися змішаним шляхом аналізу літературного твору, який передбачає розгляд жанру, життєвої основи, тематики і проблематики; єдності загальнолюдського і національного, відповідності між художньою формою і змістом; самобутності авторського художнього письма і багатства мови; особливостей сюжету і композиційної послідовності подій, з'ясування провідної думки та духовно-естетичної цінності твору.

Ключові слова: драма-феєрія, мовно-стильові засоби, проблематика, змішаний аналіз, компетентнісний підхід, характеротворення персонажів

Джерелами драматургії Лесі Українки, як відомо з досліджень критиків і літературознавців, стали далекі у часі і просторі від української дійсності антична і християнська міфологія. Але вершиною її творчого злету є драма-феєрія «Лісова пісня», побудована на фольклорних джерелах, зіткана з народнопоетичних легенд, міфів, уявлень, невичерпних мовно-стильових багатств. На це вказують численні дослідження [1; 2; 6; 7; 8]. Враховуючи концепцію Нової української школи і запити сучасності, вважаємо, що вся драматургія поетеси потребує нині нового прочитання. В останні десятиліття про вивчення творчості поетеси в школі йшлося у працях Л. Міщенко [5] та Є. Ломонос [3], виданих у 80-х роках минулого століття. Нині, як відомо, зросли вимоги до аналізу літературних творів, посилюється їхній виховний потенціал та духовно-естетичне значення, оновилися методи і шляхи аналізу художніх творів [10; 12]. Мета цієї статті – обґрунтувати вибір методів і шляхів аналізу драми-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» в умовах компетентнісного підходу до навчання і виховання молоді засобами мистецтва слова.

Створена майже за три тижні з величезним напруженням фізичних і творчих сил поетеси драма-феєрія «Лісова пісня» побудована на її

дитячих враженнях від перебування на Волині та Поліссі, споглядання природних краєвидів, засвоєння поліських мелодій, оповідань, легенд та переказів [7; 11]. Розкриваючи творчу історію драми, посилаємось на листи авторки і спогади її рідних, демонструємо електронні презентації з її життєпису [1; 2; 4].

Розглядаючи проблематику твору, наголошуємо, що в ньому протистоять два світи – світ реальний з живими людьми і світ природи з міфологічними істотами, що засвідчує поєднання фантастики з реальністю. Звідси випливає підпорядкований головній ідеї основний конфлікт – боротьба проти тупості, сірості й буденщини за високу мрію, вірність і красу, за гармонійне, щасливе вільне життя [3]. Простежуючи композиційну будову твору, відзначаємо роль прологу-заспіву як своєрідної прелюдії майбутніх конфліктів, протиставлення волі і неволі, руху і застою. Наступні дві дії розгортають конфлікт між людиною і природою: зустріч дитини лісу Мавки і сільського хлопця Лукаша, зародження і розквіт кохання, розвиток конфлікту між поезією і життєвою прозою, мрією і буденщиною, перипетії кохання, що становлять сюжет драми. Його особливості підкреслюють дві кульмінаційні вершини, що в третій дії сягають найглибшої боротьби пристрастей [5]. Однак розв'язка твору оптимістична: життя перемагає смерть, вогонь очищає людину, звільняє її від пут буденщини, а весняна краса і переможний спів кохання

знаменують щастя серед зимового сніговію. Ці тези учитель повинен розкрити у процесі аналізу сюжету і проблематики твору; характеристика образів здійснюється за типовим зразком характеротворення із залученням наочності, електронних презентацій, які є в арсеналі кожного словесника.

Певні труднощі складає розгляд художніх особливостей твору, що нерідко залишається поза увагою вчителя або ж дуже обмежується, збіднюючи повновартісний художній аналіз. Сценічність драми, на думку критиків [3; 5], забезпечують багатство світла, руху, музики, граціозні діалоги, мінлива ритміка, непереваженість дійовими особами, засіб стихомітії, симетричність побудови, символіка і персоніфікація картин природи в часових і звукових змінах, у русі [5]. Романтизм твору виявляється в його піднесеному тоні, алегоричності образів, фантастичній фабулі, незвичайності багатьох сцен, кольористичі (місячне світло *золоте, жовте, сіре, небо попелясте, вбрання ясно-зелене*). Ця думка посилюється зверненням до портретної характеристики Мавки (*зоряний вінок, вогнистий рай, самоцвітні вогні, ясний вогонь, огнисте сяйво* [13]).

Особливої уваги в процесі аналізу заслуговують мовні партії героїв твору: поетичність, ліризм, піднесеність, персоніфікація, мелодійність, музичність мови Мавки; улесливість, штучність, награність, прозаїчність і грубість мови матері Лукаша і Килина (*підтверджується уривками тексту*). Характерною ознакою мовного стилю поетеси є фольклорний струмінь: фразеологізми, прислів'я й приказки, примовки тощо (*«хто б говорив, «бийся по губі», в голову зайшов»* [13]), просторічні слова, діалектизми (*нехтолиця, нехлюя, некукібниця, упадоньку, гладилка* [13]). Особливого колориту драмі надають промовисті епітети, метафори, влучні порівняння (Килина *«лукава, як видра», «хижа, наче рись»*; *«голос чистий, як струмок»* у Лукаша; береза *«ніжна... сумна, бліда, похила та журлива»*; у Мавки *«жаль опадає, наче мертвий лист»* [13]).

Під час аналізу «Лісової пісні» будь-яким шляхом (цілісним, проблемно-тематичним, пообразним чи змішаним) доцільно звернути увагу на віршовий розмір і ритміку, оскільки десятикласники повинні вміти складати «паспорт» літературного твору. Більша частина драми написана п'ятистопним ямбом, який

часто змінюється залежно від змісту розмови, настрою персонажа чи ритміки вірша на шести- та тристопний хорей (перша дія). Інколи двоскладова стопа переходить до трискладової, змінюється характер римування, що забезпечує експресивність і напруженість дії [3; 5].

До речі, у світлі вимог чинної програми з української літератури, запитів сьогодення до літературної освіти учнів щодо компетентнісного підходу до навчання радимо словесникам скористатися змішаним шляхом аналізу літературного твору, який передбачає розгляд жанру, життєвої основи, тематики і проблематики твору; єдності загальнолюдського і національного у ньому, відповідності між художньою формою і змістом; самотності авторського художнього письма і багатства мови; особливості сюжету і композиційної послідовності подій. Окрім того, варто підкреслити цілісність і динаміку твору, роль позасюжетних елементів, систему образів-персонажів, рівень художнього осмислення подій і з'ясувати провідну думку та духовно-естетичну цінність твору.

З метою формування читацької компетентності доцільним буде використання інтерактивних форм і методів роботи (відповідні інтернет-ресурси, електронні книги, аудіозаписи тощо), що мотивують інтерес учнів до читання, засвоєння літературних творів, уміння аргументувати. Вчитель має акцентувати увагу на формуванні здатності учня сприймати, аналізувати, використовувати текст для досягнення певних цілей, розширювати свої знання й читацький потенціал.

Отже, у процесі вивчення «Лісової пісні» слід відмовитися від стереотипного анатомування твору на теми, образи, ідею, а зосередити увагу на загальнолюдських цінностях, формуванні соціальних, мотиваційних і функціональних ключових і предметних компетентностях, використати цей безсмертний твір як своєрідну енциклопедію з народознавства, джерело духовного і національного відродження. Необхідно вдатися до коментованого читання, читання в особах, інсценування, перегляду фільму, що допоможе зрозуміти, що «Лісова пісня» – висока трагедія, сповнена філософського звучання, яка утверджує вічні істини, дає відповідь на питання: «у чому сенс людського життя, сила справжньої любові, за яку треба боротись, що є джерелом мистецтва і таланту, найнеобхіднішою умовою життя, у чому полягає краса людських взаємин і невмирущість природи» [8, с. 72].

Список літератури

1. Лариса Петрівна Косач-Квітка (Леся Українка). Київ; Нью-Йорк, 2015. 535 с.
2. Леся Українка / голов. ред. Н. Є. Фомина. Харків: Фоліо, 2010. 126 с.
3. Ломонос С. О. Вивчення творчості Лесі Українки. Київ: Рад. шк., 1987. 208 с.
4. Київ. Енциклопедія / В. Г. Абліцов. Київ: Вид-во «Фенікс», 2016. 288 с.

5. Міщенко Л. І. Леся Українка. Київ: Рад. шк., 1986. 303 с.
6. Панасенко Т. М. Леся Українка. Харків: Фоліо, 2013. 123 с.
7. Рильський М. Т. Слово про Лесю Українку // Статті про літературу. Київ: Дніпро, 1980. С. 260–273.
8. Ставицький О. Леся Українка: (етапи творчого шляху). Київ: Дніпро, 1970. 223 с.
9. Телехова О. П. Українська література: Методичні матеріали до вивчення шкільного курсу. Харків: Ранок, 2000. 111 с.
10. Теорія та методика навчання української літератури: актуальні проблеми. Збірник наукових праць. / наук. ред., упоряд. Логвіненко Н. М. Київ: Педагогічна думка, 2015. 380с
11. Українка Леся // Шевченківська енциклопедія: у 6 т. Т.6: Т–Я / гол. ред. М. Г. Жулинський. Київ: Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, 2015. С. 392–393.
12. Яценко Т. Специфіка уроку літератури в умовах інформаційно-інноваційного навчального процесу // Українська мова і література в школі. 2016. № 4. С.19–23.

Інтернет-ресурси

13. <https://www.l-ukrainka.name>

References

1. Larysa Petrivna Kosach-Kvitka (Lesya Ukrayinka) Kyiv; N'yu-YOrk, 2015. 535 s.
2. Lesya Ukrainka / caput. ed. N. Ye. Fomina. Kharkiv: Folio, 2010. 126 s.
3. Lomonos Ye. O. Vy`vchennya tvorchosti Lesi Ukrayinky`. Ky`yiv: Rad. shk., 1987. 208 s.
4. Kyiv. Encyclopaedia / V.G. Ablitsov. Kyiv: Phoenix Publishing House, 2016. 288 s.
5. Mishhenko L. I. Lesya Ukrayinka. Ky`yiv: Rad. shk., 1986. 303 s.
6. Panasenko T. M. Lesya Ukrainka. Kharkiv: Folio, 2013. 123 s.
7. Ry`l's`ky`j M. T. Slovo pro Lesyu Ukrayinku // Stati pro literaturu. Ky`yiv: Dnipro, 1980. S. 260–273.
8. Stavyc`ky`j O. Lesya Ukrayinka: (etapy` tvorchogo shlyaxu). Ky`yiv: Dnipro, 1970. 223 s.
9. Telexova O. P. Ukrayins`ka literatura: Metody`chni materialy` do vy`vchennya shkil`nogo kursu. Xarkiv: Ranok, 2000. 111 s.
10. Teoriya ta metody`ka navchannya ukrayins`koyi literatury`: aktual`ni problemy`. Zbirny`k naukovy`x prac` / nauk. red., uporyad. Logvinenko N. M. Ky`yiv: Pedagogichna dumka, 2015. 380 s.
11. Ukrayinka Lesya // Shevchenkivs`ka ency`klopediya: u 6 t. T.6: T–Ya / gol. red. M. G. Zhuly`ns`ky`j. Ky`yiv: In-t literatury` im. T. G. Shevchenka, 2015. S. 392–393.
12. Yacenko T. Specy`fika uroku literatury` v umovax informacijno-innovacijnogo navchal`nogo procesu // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. 2016. № 4. S.19–23.

Internet-resursy

13. <https://www.l-ukrainka.name> (дата звернення 3.02.2021).

Тесленко Оксана Валерьевна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры украинского языка, Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина (пл. Свободы, 4, г. Харьков, 61022, Украина); e-mail: oteslenko@i.ua

Драма Леси Украинки «Лесная песня» на уроках литературы

Цель статьи – обосновать выбор методов и путей анализа драмы-феерии Леси Украинки «Лесная песня» в условиях компетентностного подхода к обучению и воспитанию молодежи средствами искусства слова. В статье рассматриваются жанрово-стилевые и языковые средства драмы-феерии «Лесная песня», выясняются особенности индивидуального стиля писательницы, художественные факторы характеров персонажей, особенности проблематики и композиционного строения произведения. Характерным признаком является то, что в нем противостоят два мира – мир реальный с живыми людьми и мир природы с мифологическими существами, о чем свидетельствует сочетание фантастики с реальностью. Отсюда следует подчиненный главной идее основной конфликт – борьба против тупости, серости и обыденности за высокую мечту, верность и красоту, за гармоничную, счастливую свободную жизнь. Композиционное строение произведения усиливают роль пролога-запева как своеобразной прелюдии будущих конфликтов, противопоставление свободы и неволи, движения и застоя; конфликт между человеком и природой, зарождение и расцвет любви, развитие конфликта между поэзией и жизненной прозой, мечтой и обыденщиной, перипетии любви, составляют сюжет драмы. Его особенность подчеркивают две кульминационные вершины. В статье предлагаются методические рекомендации по анализу драмы-феерии «Лесная песня» в соответствии с требованиями компетентностного подхода к литературному образованию учащихся: воспользоваться смешанным путем анализа литературного произведения, предполагающим рассмотрение жанра, жизненной основы, тематики и проблематики; единства общечеловеческого и национального, соответствия между художественной формой и содержанием; самобытности авторского художественного письма и богатства языка; особенностей сюжета и композиционной последовательности событий, уяснение ведущей мысли и духовно-эстетической ценности произведения.

Ключевые слова: драма-феерия, культурно-стилевые средства, проблематика, смешанный анализ, компетентностный подход, создание характеров персонажей

Oxana Teslenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian Language, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine); e-mail: oteslenko@i.ua

Lesya Ukrainka's drama "Lisova Pisnya" in literature lessons

The purpose of the article is to substantiate the choice of methods and ways of analyzing Lesya Ukrainka's drama-extravaganza "Forest Song" in the context of a competency-based approach to teaching and educating young people by means of the art of words. The statistic looks at the genre-style and the novels of the drama-extravaganza "Lisova Pisnya", the individual style of writing, the artistic officials, the character of creation of characters, the particularity of the problematic of the composition of the work. Typically, I mean those that in the new protist two light – light of reality with living people and light of nature with biological sources, which is the result of the development of science fiction. The main conflict is the struggle against stupidity, youthfulness for a high world, vitality and beauty, for harmony, happiness in life. The compositional structure of the work is enhanced by the role of the prologue-singing as a kind of prelude to future conflicts, the opposition of will and captivity, movement and stagnation; conflict between man and nature: the meeting of the forest child Mavka and the village boy Lukash, the birth and flowering of love, the development of the conflict between poetry and prose, dream and everyday life, the vicissitudes of love, which are the plot of the drama. Its feature is emphasized by two culminating peaks, which in the third act reach the deepest struggle of passions. The article offers methodical recommendations for the analysis of the drama extravaganza "Forest Song" in accordance with the requirements of the competence approach to the literary education of students: take advantage of the mixed path of analysis of a literary work.

Key words: drama-extravaganza, language and style means, problems, mixed analysis, competence approach, characters creation

---

Стаття надійшла до редколегії 02.09.2021